

ВНУТРІШНЯ ПОЗИЦІЯ СТУДЕНТА ТА ПРОФЕСІЙНА САМОВИЗНАЧЕНІСТЬ В МАЙБУТНІЙ ПРОФЕСІЇ

Бредіхін Володимир Михайлович

м.Харків

Стаття розглядає питання побудови моделі для опису особистісного утворення – внутрішньої позиції студента, що є умовою успішної навчально-професійної діяльності. Результатом роботи є виявлення взаємозв'язку між структурними елементами моделі, а також опис складових компонентів за їх призначенням. Для цілеспрямованого педагогічного впливу на студентів модель враховує початковий етап з домінуючими мотивами пізнання та подальші професійні мотиви, яким в моделі відповідає установка на компетентність і професійне зростання, які дозволяють підвищити ефективність студентів як суб'єктів навчально-професійної діяльності.

Ключові слова: внутрішня позиція студента, мотиви, відношення, навчально-професійна діяльність, активність.

Одне з провідних завдань вищої освіти – підготувати кваліфікованого фахівця, готового до виконання тієї або іншої роботи в рамках своїх повноважень [1].

Повсякденна практика вищої школи виразно показує, що все частіше на середніх і старших курсах вузів ефективність реалізації студентами навчально-професійної діяльності низька, хоча їх інтелектуальні можливості, запас знань і сформовані вміння потенційно дозволяють впоратися з пропонуваними навчальними і професійними завданнями. Дана обставина, в свою чергу, робить неможливим досягнення мети, поставленої державою перед вищими навчальними закладами – підготовку кваліфікованого фахівця для тієї чи іншої сфери виробництва.

Одна з причин, по якій учні не реалізують наявний потенціал, криється в структурі їх особистості і проявляється в психологічній неготовності учнів до виконання навчально-професійної діяльності та прийняття відповідних цій позиції здібностей.

Тому існує особистісне утворення яке виступає фактором оцінки успішності суб'єкта діяльності. За аналогії з моделлю «Внутрішня позиція школяра», розробленої Л.І.Божович, нами була розроблена модель для учня вузу, що отримала назву «Внутрішня позиція студента» [2].

Внутрішня позиція студента – це динамічне утворення, що має свою закономірність розвитку: сформувавшись з внутрішньої позиції школяра до початку навчання у вузі, воно досягає зрілості в середній ланці, а до моменту закінчення навчання трансформується у внутрішню позицію професіонала.

Цьому питанню присвячені роботи таких вчених, як: В.І.Мясищев, Б.Г.Анан'єв, В.П.Бедарханов, С.М.Годник та ін. Тому, як бачимо, ідея суб'єктивності позиції студента не є новою, але потребує подальшого розвитку сама модель його поведінки та взаємозв'язків її складових.

Критеріями, які дозволяють фіксувати й аналізувати суб'єкту позицію студента, є:

- свідомий вибір професії,
- прагнення до особистісної та професійної самореалізації,
- стійкий інтерес до всіх досліджуваних дисциплін,
- ставлення до себе як до суб'єкта власної життєдіяльності,
- наявність суб'єктних зв'язків між студентами і викладачами, між студентом і навчальною групою,
- вміння самостійно ставити цілі, планування та прогнозування життєдіяльності,
- вміння раціонально організувати власну життєдіяльність,
- вміння контролювати, аналізувати та оцінювати себе, свою діяльність та поведінку,
- вміння здійснювати корекцію своєї життєдіяльності в інтересах прагнення до самоосвіти і самовиховання [3].

Внутрішня позиція студента складається з трьох компонентів: мотиваційного, афективного і когнітивного.

В мотиваційний компонент входять пізнавальні, соціальні та професійні мотиви.

Афективний компонент – це сукупність установок суб'єкта: на компетентність і професійний ріст, прагматична і ідеалістичної

установки.

Що стосується змісту когнітивного компонента, то з усього різноманіття знань і уявлень індивіда вплив на ефективність навчально-професійної діяльності більшою мірою надає професійне ідеальне Я.

Навчально-професійна діяльність також має свою динаміку розвитку і змінює характер протягом терміну навчання. Ланцюг, на досягнення якої спрямована навчально-професійна діяльність, – фахівець, готовий (в тому числі психологічно) до виконання професійної діяльності в рамках отриманої спеціальності і бажачий здійснювати цю діяльність. Мотиви є рушійними силами, напрямними діяльність до досягнення поставленої мети. Для навчально-професійної діяльності характерні, насамперед, пізнавальні, соціальні та професійні мотиви. Домінування тієї чи іншої групи мотивів на різних етапах навчання визначає спрямованість діяльності щодо її загальної мети.

Зазначені групи мотивів входять також в структуру внутрішньої позиції студента. Якщо особисті мотиви учня співпадають із запропонованими мотивами для навчально-професійної діяльності, а зовнішні (декларовані системою вищої освіти) цілі і особисті цілі суб'єкта збігаються, то він успішно здійснює цю діяльність. «Стартовим механізмом» руху суб'єкту в бік цілі під впливом мотивів виступає так звана фіксована установка (під установкою ми розуміємо суб'єктивно або розумовий стан готовності до дії). Оптимальної для становлення та здійснення ефективної учбово-професійної діяльності у ВНЗ, на сьогоднішній день, є установка на компетентність і професійне зростання: вона допускає готовність до дій, з яких суб'єкт нарощує власну компетентність у предметній області і намагається отримати максимум знань, умінь і навичок при освоєнні професії.

У запропонованій моделі внутрішньої позиції студента на початковому етапі навчання домінуючими є мотиви пізнання. З подальшим навчанням на перше місце виходять мотиви професійні. Пізнавальним і професійним мотивам відповідає установка на компетентність і професійне зростання. Дане поєднання установок і мотивів приведуть суб'єкта до досягнення мети - його становленню як професіонала в предметній області, що співпаде з метою, декларованою вищим навчанням. Досягнення цієї мети при мінімальних затратах з боку студента виступає показником ефективності діяльності. Відомо, що установка опосередкованого мотивами діяльності. Ось чому організація і дотримання умов, за яких в учнів формується і зберігається стійка установка на компетентність і професійний ріст, є настільки важливим аспектом при організації навчального процесу у ВНЗ.

Трансформація діяльності з навчальної в професійно-навчальну відбувається під впливом ряду умов і факторів. Під їх впливом також зазнають змін установки і мотиви діяльності. В якості зовнішнього умови виступають навчальні стандарти та навчальні плани спеціальностей – нормативні документи, що фіксують змістовний мінімум і необхідні компетенції, які повинні бути сформовані в учня до моменту закінчення навчання. Перебуваючи «всередині» начального процесу, суб'єкти не мають можливості впливати на ці умови і приймають їх як даність. Сам зміст стандартів та навчальних планів диктує необхідність трансформації діяльності з навчальної спочатку в навчально-професійну, а потім – в професійно-навчальну і виступає фактором цієї трансформації. Так, згідно з навчальними планами спочатку вивчаються загальні фундаментальні дисципліни, що формують в учнів базові знання та вміння. Поступово до них додаються прикладні дисципліни і дисципліни професійного блоку. З II-III курсів планами передбачено проходження практик. У міру переходу на старші курси частка прикладних дисциплін зростає, терміни практик подовжуються. На старших курсах значний час аудиторного навантаження відведено на вивчення дисциплін спеціалізації. Наявності залежність характеру діяльності від вимог зовнішнього середовища: змінюються параметри середовища - трансформується діяльність.

Найважливішим із внутрішніх умов є, на наш погляд, успішне вирішення молодими людьми завдання професійного самовизначення, результатом якого виступає сформований образ професіонала, причому в ідеальному варіанті - це образ фахівця в конкретній професії. Якщо в учня сформовано ідеальний еталонний образ професіонала як носія необхідно в даній професійній області компетенції, то такий учень готовий до включення в навчально-професійну діяльність, що сприяє досягненню поставленої мети. Бажання студента бути професіоналом (отримати відповідні спеціальні знання, сформувати і розвинути нові інтелектуальні та інструментальні вміння та навички), реалізуючись через надавані навчальним закладом кошти, переростає в професійні мотиви, поступово виходять на перший план. У зв'язку з необхідністю реалізації набираючи силу професійних мотивів у учнів актуалізується потреба в поступовій зміні характеру діяльності. Установка на компетентність і професійний ріст при цьому залишається домінуючою і в міру переходу з одного віково-освітнього етапу на інший лише посилює свій вплив на відповідні їй групи мотивів, забезпечуючи тим самим за ступенем зміни способів виконання і характеру діяльності самими учнями. Стадії трансфор-

мації навчальної діяльності, обумовлені внутрішнім фактором, відповідають таким при трансформації навчальної діяльності під впливом зовнішнього фактора, а це, в свою чергу, надає студенту (суб'єкту діяльності) потенційну можливість бути успішним на кожному з етапів навчання.

Ступінь сформованості та/або зрілості внутрішньої позиції (співвідношення домінуючих складових компонент) і її відповідність характеру діяльності на кожному віково-освітньому етапі забезпечить в підсумку рішення поставлених задач і успішність учня. Виходячи з вищевикладеного, слід визначити, що внутрішня позиція студента є одним з потужних факторів його успішності в навчально-професійної діяльності.

Знання механізмів розвитку внутрішньої позиції студента представляє можливість розробляти програми тренінгів та спекурсів, спрямованих на формування і визрівання структурних елементів позиції, на узгодження взаємодії цих елементів. Зрілість внутрішньої позиції, її узгодженість забезпечить ефективність виконання студентами навчально-професійної діяльності на кожному з віково-освітніх етапів і в цілому підготовку кваліфікованих фахівців, необхідних вітчизняному виробництву.

Література та джерела

1. Брыксина С.А. Феномен внутренней позиции студента в контексте учебно-профессиональной деятельности / С.А.Брыксина, В.Ф.Енгальчев // Педагогика и психология. – 2012. – №2. – С.17-22
2. Божович Л.И. Личность и её формирование в детском возрасте / Л.И.Божович. – СПб.: Питер, 2008. – 400 с.
3. Педагогический журнал Башкортостана [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <<http://www.portal-bg1.ning.com/profiles/blogs/kognitivnaya-gotovnost-k>>. – Загол. з екрану. – Мова рос.

Статья рассматривает вопросы построения модели для описания личностного образования - внутренней позиции студента, является условием успешной учебно-профессиональной деятельности. Результатом работы является выявление взаимосвязи между структурными элементами модели, а также описание составляющих компонентов по их назначению. Для целенаправленного педагогического воздействия на студентов модель учитывает начальный этап с доминирующими мотивами познания и дальнейшие профессиональные мотивы, которым в модели соответствует установка на компетентность и профессиональный рост, которые позволяют повысить эффективность студентов как субъектов учебно-профессиональной деятельности.

Ключевые слова: внутренняя позиция студента, мотивы, отношения, учебно-профессиональная деятельность, активность.

The article is devoted to the basics of building of a model to describe the formation of personality – the inner position of the student as a condition of successful studying and professional activities. The work results identify the relationship between the structural elements of the model and describe the components for their purpose. For purposeful pedagogical influence on the students the model takes into account at an early stage the dominant motifs of knowledge and at later stages future the professional reasons, which in the model correspond to the competence and professional growth that will improve students' educational and professional activities.

Key words: internal position of student motivation, attitude, educational and professional activities, activity.

УДК 378:373.3+908

МОДЕРНІЗАЦІЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ

Брижак Надія Юрївна
м.Мукачеве

Статтю присвячено проблемі підготовки майбутніх учителів початкової школи до краєзнавчої роботи у світлі модернізації вищої освіти. Автором розглянуто підходи різних вчених до визначення основних дефініцій дослідження. Визначено шляхи підвищення якості підготовки майбутніх учителів до краєзнавчої роботи з учнями початкової школи.

Ключові слова: модернізація, компетентний, компетентнісний підхід, краєзнавство, краєзнавча робота, підготовка майбутніх учителів до краєзнавчої роботи з учнями початкової школи.

Постановка проблеми. Серед пріоритетних напрямків соціально-економічного розвитку суспільства виокремлюють модернізацію системи педагогічної освіти в Україні, яка передбачає переосмислення відомих і пошук нових шляхів удосконалення професійної підготовки майбутніх педагогів, інноваційного роз-

витку наукових знань, новітніх технологій, послуг, різкого підвищення якості знань студентів. Національна доктрина розвитку освіти України в XXI столітті» [8, с. 4-6], спрямована на перехід освітньої системи на новий тип гуманістично-інноваційної освіти, акцентує увагу на вдосконаленні якості майбутніх спеціалістів, підвищенні рівня професіоналізму, компетентності, інтелектуальної культури вчителя.

Потреби в удосконаленні змісту підготовки педагогічних кадрів пов'язані з різними аспектами модернізації початкової школи: зміна змісту навчання, зміну позиції студентів у навчальному процесі, використання особистісно орієнтованих технологій та інтерактивних методів навчання, що сприятиме перетворенню студентів із пасивних приймачів інформації в активних суб'єктів власного навчання. Важливо, щоб отримуючи освіту студенти формувалися, як особистості, набували знань, вмінь, ефективно реалізовували особистий потенціал, застосовуючи засоби кра-